

WPROWADZENIE

Rodzina stanowi niezmiernie ważne środowisko emocjonalne i społeczne dla swych członków. Pełni wielostronne zadania przede wszystkim dla dzieci i młodzieży w obszarze oddziaływań wychowawczo-opiekuńczych, socjalizacyjnych, egzystencjalnych i aksjologicznych.

Wspólnota rodzinna mimo wielu sytuacji kryzysowych, umieszczana jest na wysokiej pozycji w hierarchii wartości. W rodzinie dziecko się rodzi, wychowuje, nabywa cechy osobowości, zaspokaja potrzeby życiowe, przyswaja kulturę, normy zachowań i wartości uznawane w rodzinie. Dostarcza ona wielu korzystnych i wartościowych bodźców edukacyjnych potrzebnych do optymalizowania rozwoju biologicznego i psychospołecznego swojemu potomstwu.

Rodzina, w odróżnieniu od innych grup społecznych, tworzy swoistą mikrogrupę ludzką, w której występują specyficzne i właściwe tylko dla niej funkcje rodzicielskie, klimat życia rodzinnego, sposób zaspokojenia potrzeb emocjonalnych i społecznych, więzi międzyosobowe jej członków, przekaz aksjonormatywny życia społecznego. Wymienione komponenty życia rodzinnego, które oddziałują w sposób bardziej lub mniej uświadomiony na funkcjonowanie dzieci i młodzieży, są trwałe, gdyż warunkowane są bliskością i ciągłością w codziennych interakcjach z rodzicami. Ponadto długotrwałość oddziaływań środowiska rodzinnego, bo od urodzenia dziecka aż do jego usamodzielnienia, powoduje nabywanie cech osobowości młodego pokolenia.

Rodzice, podejmując działania opiekuńczo-wychowawcze w stosunku do dziecka w różnych okresach rozwojowych, muszą mieć pewną świadomość kształtowania mechanizmów regulacyjnych, które umożliwiają stymulowanie jego rozwoju fizycznego, psychicznego i społecznego. W oddziaływaniach rodzicielskich znaczącą rolę pełni kultura pedagogiczna rodziców. Przygotowanie młodzieży jako przyszłych i obecnych rodziców do prawidłowego wypełniania funkcji rodzicielskich jest niezwykle ważne, gdyż przyjmują oni w sposób świadomy właściwe postawy wobec dzieci, kształtują jakość życia rodzinnego, opartego na miłości, szacunku i wzajemnej życzliwości.

Rodzina jako naturalne środowisko emocjonalne i społeczne stanowi wspólnotę jej członków, która powinna być bezpieczną enklawą życia, warunkującą ciepły klimat domowy, do którego dorośli, szczególnie ich dzieci, chętnie wracają. Kształtują się w niej losy edukacyjne, społeczne i życiowe młodego pokolenia, które będzie organizować i formować model przyszłej swojej rodziny i prokreacji, a jednocześnie stanowić istotny element wartościowego funkcjonowania w makrostrukturze społecznej.

Przedstawione opracowanie monograficzne stanowi pewien obszar zagadnień familiologicznych z zakresu pedagogiki rodziny. W sposób celowy funkcjonowanie współczesnej rodziny ujęto w treściach pozytywnych oddziaływań w realizacji zadań wychowawczych, socjalizacyjnych, przyjmowanych postaw rodzicielskich, których efektem jest optymalizowanie rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci i młodzieży. Z pełną świadomością pominięto w książce problemy narastających negatywnych, a nawet kryzysowych elementów, tkwiących w globalnym społeczeństwie oraz w wewnątrzrodzinnych uwarunkowaniach powodujących dysfunkcje wychowawcze i socjalizacyjne współczesnej rodziny.

Struktura treści przedstawionych w opracowaniu monograficznym składa się z czterech rozdziałów.

Rozdział pierwszy omawia problematykę wychowania i socjalizacji dzieci i młodzieży we współczesnej rodzinie. W rozdziale tym umieszczono treści w pięciu podrozdziałach. Zwrócono w nich uwagę na różne określenia pojęcia rodziny jako naturalnego, społecznego i wychowawczego środowiska życia jej członków. Omówiono znaczenie rodziny w socjalizacji dzieci, mechanizmy socjologiczne i pedagogiczne przekazu norm społecznych, wartości i wzorów zachowań w transmisji międzypokoleniowej. Podrozdział czwarty ujmuje zagadnienia dotyczące metod wychowawczych, stylów oddziaływań rodzicielskich, procesu wychowania dzieci w poszczególnych okresach rozwojowych dzieci w środowisku rodzinnym.

Rozdział drugi zawiera analizę znaczenia funkcji emocjonalnej i społecznej współczesnej rodziny w rozwoju dzieci i młodzieży. Ujęto w nim proces kształtowania się więzi emocjonalnych we wspólnocie rodzinnej. Poddano analizie więzi emocjonalne, społeczne i gospodarcze oraz ich wpływ na atmosferę domową, trwałość struktury rodzinnej, jakość życia jej członków, a także znaczenie więzi między rodzicami i dziećmi w optymalizowaniu wychowania, socjalizacji i edukacji dzieci w środowisku rodziny pochodzenia. W drugim podrozdziale dokonano analizy atmosfery życia rodzinnego. Wyeksponowano klasyfikację atmosfery domowej różnych autorów. Zwrócono także uwagę na elementy życia rodzinnego, które mają wpływ na korzystną, życzliwą atmosferę wychowawczą i edukacyjną środowiska rodzinnego.

Następny podrozdział traktuje o zaspokojeniu potrzeb psychicznych i społecznych. Zawarto w nim pojęcie potrzeb dzieci i młodzieży, typologię, a także rozwój poszczególnych potrzeb psychicznych i społecznych w poszczególnych okresach rozwojowych jednostki ludzkiej.

Rozdział trzeci dotyczy kultury pedagogicznej rodziców. Treści tego rozdziału otwiera pojęcie kultury pedagogicznej. Ujmuje również analizę struktury tej kultury w opracowaniu różnych badaczy rodziny. Sformułowano wzorzec kultury pedagogicznej rodziców, w którym dokonano opisu oczekiwanych i wyobrażeniowych treści w obszarze świadomości i umiejętności opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych rodziny w odniesieniu do działań podejmowanych w stosunku do dzieci.

W zakończeniu tego rozdziału zwrócono uwagę na konieczność kształcenia pedagogicznego młodzieży na różnych przedmiotach w szkole w celu przygotowania jej do przyszłych ról rodzicielskich. Ukazano także potrzebę kształtowania kultury pedagogicznej obecnych rodziców, szczególnie młodych wiekiem, by mogli prawidłowo realizować założone cele wychowawcze, aksjologiczne i edukacyjne w procesie codziennych oddziaływań rodzicielskich.

W rozdziale czwartym zaprezentowano aksjologiczne uwarunkowania funkcjonowania współczesnej rodziny. Przedstawiono w nim znaczenie rodziny w kształtowaniu wartości u dzieci i młodzieży. Omówiono także wielostronne rozumienie pojęcia wartości, wymieniono różne typologie systemu wartości. Dokonano uszczegółowionej analizy wpływu komponentów życia rodzinnego na międzypokoleniowy przekaz wartości. W treściach tego rozdziału przekazano także założone i rzeczywiste funkcje rodziny pełnione wobec swoich członków, przede wszystkim wobec dzieci. W podrozdziale dotyczącym postaw rodzicielskich oprócz przedstawienia pojęcia i klasyfikacji tych postaw dokonano analizy zachowań rodziców w każdej analizowanej postawie. Zwrócono również uwagę na znaczenie postaw rodzicielskich w kształtowaniu cech osobowości i zachowań dzieci i młodzieży.

Końcowa część książki stanowi podsumowanie, które określa różne komponenty wewnątrzrodzinnego funkcjonowania rodziny mające korzystne znaczenie w rozwoju emocjonalnym, społecznym, biologicznym członków rodziny, szczególnie młodego pokolenia. Sformułowano również wnioski dotyczące doskonalenia jakości życia wspólnoty rodzinnej.

Prezentowane opracowanie monograficzne zawiera, choć w nie pełnym zakresie, pewien obszar pedagogiki rodziny, który obejmuje zagadnienia pozytywnych uwarunkowań funkcjonowania rodzinnego. Omówione elementy życia wspólnoty rodzinnej, szczególnie w aspekcie społecznym, emocjonalnym, kulturowym i aksjologicznym, mogą być przydatne dla rodziców w kształtowaniu i rozwoju ich świadomości wychowawczo-opiekuńczej. Treści tej książki skierowane są również dla nauczycieli – praktyków i studentów, przede wszystkim pedagogiki opiekuńczej i pedagogiki rodziny.